

Martti Siirala

Skitsofrenian puhuteltavana

Martti Siiralan käsikirjoitus ”Näkemisestä ja kuulemisesta jakomielitautisen kohtaamisessa” (päivätty 14.2.1955 Zürichissä)

Jakomielitautiin sisältyvän kärsimyksen luonne on erikoinen. Neurooseissa asianomaisten valitus ja avun tarve sentään kantautuu ymmärrettävänä kanssaihminen korviin, vaikka sekä sairaan valitus, että useimmiten hänen osakseen tuleva ymmärtämys eivät tavoitakaan käynnissä olevan kriisin oleellista luonnetta ja sisältöä. Mutta mielisairauksien piirissä, esim. jakomielitaudissa I. skitsofreniassa, mielitau- deista keskeisimmässä, sairastamiseen kätkeytyvä inhimillisen hädän mitta ja luonne on asianomaiselle itselleen täysin peitossa ja ympäristöllekin usein aivan arvoituksellinen.

Lääketieteenkin osalta on tällaisen sairastami- sen kohtalon historia varsin ihmeellinen – mut- ta samalla myös jakomielitaudin kärsimyksen luonteesta kuvaa antava. Onpa näet jakomieli- tautisen sairastamisessa sitten nähty elimelli- nen keskushermoston sairaus, sisäeritehäiriö, periytyvän sielullisen puutoksen ilmentyminen tai lopputulos sielullisista ristiriidoista, yhteistä on näkökulmien perinjuurisesta erilaisuudesta huolimatta pyrkinyt olemaan eräs lähtökohdan luonteen keskeinen piirre: Sairaana ”mielettö- män” olemisen ei ole annettu primäärisesti esiintyä täyden ihmisyyden vaatimuksin. Sai- rasta ei sellaisenaan, primäärisesti ole otettu ”täydestä” [Martti Siiralan alleviivaukset kursii- voitu] hänen raivoamisessaan tai mykistymi- sessään, muitten tai itsensä syyttämises- sään,

vainoamisen, ehkä myrkytetyksi joutumisen pel- käämisessään jne. Hänen käyttäytymiseltään, meille kohdistuneelta, vaikkakin kieroutuneena meiltä useimmiten ymmärtämättä jäämältä – kanssaihmissyyteen liittyvältä vetoomukselta – on *primäärisesti riistetty sen ”syyntakeisuus”*. Toisin sanoen: Asianomaiseen on alun perin suhtauduttu kuin jonkin muitten ihmisyydelle aivan *vieraan* seikan vallassa olevaan – hänet on sairastamisessaan käsitetty ikään kuin kaikkia muutoin sitovasta ja yhteen liittävästä mielekkyydestä irronneeksi. On lähdetty siitä, että sairaan ja oman olemisemme erottaisi toi- sistaan kertakaikkinen kiulu, ja ettemme välit- tömästi lainkaan siten voisi hänen kanssaan olla, että ottaisimme hänet yhdessäolossam- me ”täydestä”.

Mutta täten on tavallaan hävitetty pohja tuon sairauden todelliselta kohtaamiselta, mikä koh- taaminen puolestaan on oleellisimman mieles- sään pitävän tutkimuksen edellytyksenä. Sillä ilmeistä on, että esim. jakomielitaudin olemus saattaa puolestaan puhua vain, jos sitä on kantamassa täysin vakavasti, ”täydestä” *otta- va inhimillisen ymmärtämisen valmius* kohtaa- jan taholla. Emmehän voi kuvitella, että esim. kahden ihmisen välille syntynyttä katkeruutta lientämään pyrkivä voisi todella saavuttaa jo- tain, ellei hän ottaisi molempia asianosaisia vakavasti heidän syytteissään ja vaatimuksis-

saan. Hänen vallassaan voisi kenties olla saat-
taa mahtikäskyllä tuon katkeruuden ulkonaiset
ilmaukset häviämään, mutta itse siihen kätkey-
tyvää inhimillistä taakkaa hän ei siten poistai-
si. – Jakomielitautia voisikin verrata eräässä
mielessä tuohon kahden ihmisen väliseen kat-
keruuteen. Jakomielitaudissa on vain tuo väli-
en murtuminen niin perinpohjainen, että se vie
tuolta sairastuvalta ihmiseltä pohjan ja samal-
la tilanteen tajun. Mutta myös toisen osapuolen,
omaiset, myöhemmin hoitohenkilökunnan –
yleensä ympäröivät ihmiset – tekee alussa
kuvaamani itsestään selvänä omaksuttu lähtö-
kohta usein kuuroksi ja sokeaksi, kykenemättö-
mäksi tuota sairasta ja hänen sairastamistaan
hedelmällisesti ymmärtämään. Tuon ihmisen
sairastamiseen sisältyvä inhimillinen syyverk-
ko ja hätä pidetään loitolla – sen välitön inhi-
millinen vaade torjutaan vieraana, ennekuin se
on kerennyt artikuloitumaankaan. Siten syntyy
tilanne, jossa molemmilta osapuolilta puuttuu
pohja todelliselle suoraan ja hänen sairastami-
sensa kohtaamiselle.

On ilmeistä, että jakomielitaudissa ihmisen
oleminen, so. muun muassa kasvaminen ihmisen
keskellä osallisuuteen yhteisestä ravinnosta,
kehittymistilasta (Raum), oikeudesta omaan
sukupuoleen, oman erikoislaadun toteuttamiseen,
yhteiseen järjestykseen jne. – tämä kaikki on
sairaalla jäänyt puolitiehen tai kokonaan toteu-
tumatta. Paljon sellaista, mikä ihmisen elämään,
ihmisyyteen olemuksen mukaisesti kuuluu,
on kannattavien edellytysten (ympäröivät ihmiset,
ensin vanhemmat, sitten muut vastaanottajina,
heidän välittämänsä ilmapiiri, perinteet jne.,
”taipumusaiheet” määrätyn tilanteen haasteessa
ym.) puutteellisuuksissa siinä vääntynyt ja vähi-
tellen tai kenties kriisinomaisesti ajautunut
lopulta kaaokseen.

On luonnollisesti hyvin ratkaisevaa, minkälai-
siksi kanssaihminen tälle kaaokselle valmistama
kohtaaminen kulloinkin muodostuu – mm. sairaalan
ja lääkärin osalta, ts., miten siihen sisältyvää
inhimillistä ”Anliegeniä” [asiaa, toivomusta]
kuullaan. Jokin tieteellinen kaava saattaa olla
kohtaajalla välittömästi kahlehtimassa. Hän
kenties sijoittaa potilaassaan

kohtaamansa ongelman ja tehtävän heti mie-
lessään joittenkin vaikkapa fysiologisten tai
patologis-anatomisten teemojen joukkoon. Tai
kenties hän kohtaa sairaassa hetimiten sen
tai tämän luonteenomaisen käyttäytymistavan.
Tai ehkä hän pommittaa sairaasta kysymyksillä
kaivaakseen tästä jonkin sielutieteellisesti ym-
märrettävän kuvan itselleen sairauden kehitty-
misestä. Kaikessa tässä on helposti tarjona se
vaara, ettei jakomielitaudin kulloinenkin ”An-
liegen” pääse puhumaan puolestaan. Temati-
soimme huomaamatta ongelmamme, ennen
kuin se perustilanne on päässyt syntymään,
josta käsin vasta eri ongelmilla ja perspektiiv-
eillä on oikea paikkansa, tehtävänsä ja suhteellisuutensa.

Ilmeistä on, että jakomielitaudin ”todelliset kas-
vot” näyttäytyvät vain sairaan täydessä inhimilli-
sessä kohtaamisessa. N. kymmenen viime vuo-
den aikana on yhä useampia jakomielitautisia
voitu pelastaa todelliseen ihmisenarvoiseen
parantumiseen tällaisen kohtaamisen tietä.
(Tällainenkin kohtaaminen kulkee ”psykoterapi-
an” nimikkeen alla, minkä puitteisiin mahtuu
tietenkin miltei mitä vain. Se, että jotakuta on
psykoterapeuttisesti hoidettu, ei vielä sano asi-
asta juuri mitään.) Äskettäin kuulin selostuksen
erästä tällaisesta parantumiseen johtaneesta
kamppailusta. Potilas oli hoidon alkaessa
55-vuotias ja oli hän viettänyt 19 viime vuo-
taan mielisairaalan rauhattomalla osastolla.
Parhaat miehuutensa vuodet hän oli, kaikista
aikamme tarjoamista hoitokeinoista ja kuureis-
ta huolimatta, raivoten ja eritteissään kylpien
elänyt epäinhimillistä, kaaokseen sortunutta ja
destruktiivista elämää. Yhden lääkärin puolen-
toista vuoden ponnistelujen jälkeen – hoidon
kestäessä keskimäärin pari tuntia päivittäin –
on tuosta kaaoksesta sukeutunut järjestynyt
eksistenssi – mies on parantunut elämään elä-
mänsä iltapuolta omana ja ihmisen arvoisena.

Tuollaisen, jopa parantumiseen saakka myö-
täkantavan kohtaamisen puitteissa joutuu
kaikki se aivan uuteen valoon, mitä aiemmin
on todettu niinä tai näinä mielisairauden, ”vie-
rauden” oireina. Eikä ainoastaan ole näin; ei,
vaan koko tuo meille vieras ja käsittämätön,

vääntynyt oleminen ja käyttäytyminen tuossa kohtaamisessa askel askeleelta artikuloituu. Sitä kuunneltaessa, siitä käsin inhimillisen elämän ”Anliegen’iä” kuroteltaessa ja odotettaessa kehittyvät erilaiset ”oireet” ja ilmaukset asteittain kohti yhä käsitettävämpiä yhteyksiä. Sairaana oma oleminen saa yhä enemmän inhimillisiä piirteitä. Mutta nuo piirteet ovat juuri noitten aiempien vääntymien differentioitumisia. Tämän differentioitumisen, inhimillisen muodon saaminen taas on vain mahdollista kuulluksi tulemisen kasvuilmassa, joka ilma on kuin auringonvalo ja vesi kasville.

Siis tässä näyttäikse, ettei mitään ”staattista” totuutta jakomielitaidista olekaan – että se esim. olisi sitä tai tätä tilaa. Tuollaisen kuvan etsiminen on ollut syvä väärinkäsitys – se on ollut putoamista pois inhimillisestä elämisestä, abstrahoinnista kanssaihmisyydestä, ajautumista epäinhimilliseen lähtökohtaan, ”objektiivisuuteen”, joka onkin itse asiassa saattanut olla täydellistä jakomielitaidin kohtaamattomuutta. Aidon hoitokokemuksen valossa näemme, että ihmisen oleminen esim. jakomielitautisena on jo alun perin, ja olemuksen mukaisesti kanssaihmisyyttä. Siihen, mitä se on, kuuluu pitkin matkaa, ja myös hoitavan ihmisen tai tutkijan kohdalla tuon kanssaihmissen oleminen. Jättääkö hän tai jättääkö yleensä ympäröivä maailma kasvuilmasta tai ravinnon antamatta vai ei, siitä riippuu nyt se muoto, jonka jakomielitaidin kasvot saavat. Ja todellisessa kohtaamisessa tuo muoto näyttäikse kaaoksesta ihmisyyteen kasvamisena vaikean kamppailun tietä.

Edellä oli puhetta kantavien edellytysten puutteellisuudesta. Jakomielitautista inhimillisesti kuuntelemaan antautuva joutuukin keskelle monien mahtien tiimellystä – sisällä ja ulkona. Potilaassa hän kohtaa vain puolittaista yhteiseen maailmaamme kasvamista, epäluulojen ja epäuskojen kuiluja, kivettyneitä vääntymiä. Potilaan kokemasta ”vastaanotto-historiasta” on tullut hänen jähmettyneen elämänsä tausta, jota hän palvoo ja vihaa kuin epäjumalaa ja jossa hän on vankina. Jotta sairas voisi avautua, voisi kyetä edes jotain uutta kuulemaan ja siihen edes murusen vapaudella suh-

tautumaan (vapaudella epäjumalamaailmansa kaavoista), tarvitaan alituista taistelua, välieselvittelyä tuon epäjumalan kanssa. Usein tässä joudutaan myös konkreettisiin vaikeuksiin tuon vastaanottomaailman edustajien, esim. vanhempien kanssa. Heille saattaa potilaan avautumiseen päin käyvä muuttuminen olla suurena pahenuksena – joutuvathan siinä osat heidän omaa maailmaansa – kenties jotkut heidän aivan keskeiset ”rakennuspilarinsa” valoon – kun he kohtaavat muuttuneen omaisensa. Miltei uskomatonta on, mutta silti totta, että varsin usein omaiset keskeyttävät hoidon ja vievät potilaan paikkaan, jossa hänen kaaoksensa on turvassa kuulluksi tulemiselta. Mutta ei vain omaisissa ole tätä pahetumista havaittavissa. Usein ympäristö reagoi tähän suuntaan tässä laajaltikin, jopa klinikkaa itseään myöten. Tuo, että joku nyt kuuntelee, kun vuosisatoja on korvat tukittu, että elämän ”Anliegen” kertoo omasta tilastaan keskuudessamme, on meille kaikille kova pala. Sitä se myös on tuolle yhdelle kuuntelijalle, joka kaiken lisäksi joutuu, eikä vähiten, kamppailemaan oman sydämensä kanssa. Yhtä mittaa hän joutuu kiusaukseen työntää omasta itsestään sairaan ”vierauteen”, kieltää häneltä kanssaihmissyyden, kieltää sen tai tämän sairaan menettelyn tai asenteen ihmiselle mahdolliseksi – siis eräessä mielessä kieltää kanssasyllisyytensä (”että minussakin on sellaista, joka voisi tuntea ja tavoitella noin”). Hän on alituiseen kiusauksessa tuomita sairaansa, sulkea hänet sydämostään. Tuo kanssaihmissyyden sairaalta pidättäminen voi yhtä hyvin tapahtua kärsivällisyyden luhistumisena kuin passiivisena sietämisenä – esim. vaikka paasioihin kurinomaisen tarttumisen laiminlyömisinä. Kysymys ei suinkaan ole mistään haaveellisesta lempeydestä tai enkelin kärsivällisyydestä vaan päinvastoin on niin, että tuo kamppailu käydään koko inhimillisen olemisen spektrissä. Tuo taistelu tuntee yhtä hyvin hiljaisen ymmärtämisen tai hellyyden kuin jyrkän aitojen panemisen kaaokselle.

Varmastikin olemme mielisairauden, mutta myös yleensä sairauden kohtaamisessa aivan uuden aikakauden kynnyksellä. Meitä viedään

näkyjen eteen, jotka pakottavat meitä koko tähänastista ihmiskuvaamme tai paremmin sanoen tähänastista ihmisenä oloamme uudelleen tutkistelemaan. Elämän sanoman annetaan tässä puhua meille uudella ja odot-

tamattomalla kielellä. Ja ellemme ole valmiita luopumaan omaksumistamme tietämisen ja omistamisen lähtökohdista, eivät silmämme voi avautua näkemään eivätkä korvamme kuulemaan.

Otteita Martti Siiralan Nikkilän sairaalassa 2.10.1958 pitämästä esitelmästä ”Minkälaiseksi jakomielitauti näyttäytyy psykoterapiassa?”

Terapia on ihmisen hoitamista. Laajimmalti ottaen on kaikki meidän yhteiselämämme itsemme ja toinen toisemme hoitamista, vaikkakin harvoin ehkä sitä tältä kannalta ajattelemme. [– –]

Se erikoistettava, mihin me, täällä nyt läsnäolevat osallistumme mielisairaanhoidossa, on siis samalla mitä yleisin ja pohjaltaan *kaikkia* yhdessä koskettava, kaikkia yhteisön jäseniä poikkeuksetta. Tuo jakautuneisuus, joka kenties on ylipäättänsä jokaisen ihmisen orjuuden perusolemus (kun sitä määrättyltä kannalta katsotaan) on saanut *jotkut* keskuudestamme siten valtaansa, etteivät he enää voi elää samalla tavoin muitten joukossa kuin useimmat muut. Mutta silti he jatkuvasti ovat yhteisöruumiin jäseniä – he elävät yhteiskunnassa täällä kanssamme edelleenkin. Usein kyllä ajatellaan, että he – ja tavallaan myös heitä hoitavat ihmiset – koko tällainen mielisairaanhoitolaitos olisi yhteiskunnan ulkopuolella, mutta se ajatustapa on tuhoisa erehdys. Siinä pyritään säilyttämään tuo jakautuneisuuden taakka yksin heille – so. mielisairaille ja heitä hoitaville. Tällaista *’sijoittamista’* tapahtuu – kuten edellä totesimme – kaikilla elämän aloilla. Sen seurauksena pyrkii aina olemaan kyseessä olevan hätätilanteen vääntymisen ja jähmettyminen krooniseksi. Maisteri [Juhani] Hirvas¹ kertoi eilen psykoanalyysin edistämisyhdistyksen kokouksessa, että täällä Nikkilässä on syntymässä oppositiota, vastustushenkeä tuota kroonisuutta vastaan. Ymmärtäisin asian niin, että Te täällä pyritte irtautumaan tuosta vää-

rästä *’sijoittamisesta’* – tuosta nimilapusta, jonka turvin koko tuo hätä pyritään työntämään ulos yhteisöruumiista, niin kuin helposti pyrkii käymään.

Merkillistä on, että myös käsite *’psyko’*-terapia usein toimii tällaisena pankkiholvin lukkona. Kaikkihan me olemme sairaita, kaikki myös osallisia tuohon puhuttuun *’jakautuneisuuteen’*; kaikki siis myös – tahdommepa tai emme – olemme tavalla tai toisella, paremmin tai huonommin, tietäen tai tietämättämme, vastahakoisesti tai vapaaehtoisesti hoitamassa tätä sairauttamme itsessämme ja toinen toisessamme. Tähän hoitamiseen kuuluvat mukaan siis aina sairas, hänen omaisensa, ystävänsä ja vihamiehensä, järjestysvalta, lainsäätäjät jne. – siis koko yhteisö – eikä vain sairaanhoitajat, mielisairaanhoitajat, lääkärit, siivoajat ja muu laitoksen henkilökunta sekä sosiaalisen huollon työntekijät. Ja hoitolaitoksessa tätä hoitamista on yhtäläillä talouden ja hallinnon tehtävissä olo, siivous, rakennustyöt, ruuanlaitto, vuoteitten teko, ruiskeitten anto, ojennus, kieltä, kehoitus, keskustelu, kylvettäminen, eristäminen, ryhmässä olo jne. Tavallansa kaikki tämä on myös sitä *’psyko’*-terapiaa – sikäli että siinä ovat ihmiset ihmisten kanssa saman yhteisen taakan alla. Ja tuo ihminen on *’sielu-ihminen’* eli ihminen, joka on Luojansa luoma, kertakaikkinen, korvaamaton, riippumatta erikoislaadustaan, älystään, moraalistaan, saavutuksistaan, positiivisuudestaan tai negatiivisuudestaan iänkaikkisuuteen luotu ihminen, yhteisöruumiimme jäsen, jolla

varmasti on *jokin* tehtävä siinä ruumiissa, oli hän millainen hyvänsä. Hän on pohjimmiltaan samalla tavoin orja kuin me kaikki – ja myös samalla tavoin kutsuttu elämään, kamppailemaan ja vapautumaan – samoin oikeuksien, tarpeiden ja velvollisuuksien kuin kuka hyvänsä toinen. Hänen hoitamaisensa on siksi 'psyko-terapiaa'. Jos otamme tuon sanan 'psykoterapia' ahtaammassa merkityksessä, niin se ei silloinkaan ole sitä, miksi se niin usein ennen muuta kuvitellaan, nimittäin 'somaattisen, ruumiillisen' terapian vastakohta. Sillä äskenhän juuri totesimme, että kylvyt, ruiskeet, eristykseen vieminen, syöttäminen jne. kaikki ovat psykoterapiaa. Täällä Nikkilässä tällä hetkellä sana 'psykoterapia' ehkä merkitsee jonkun kohdalla vaikkapa sitä, että hänet pitää viedä siihen huoneeseen, jonne muitakin kokoontuu yhdessä maisteri Hirvaksen tai jonkun muun kanssa. Tuo sana ei ole muuta kuin tienviitta määrätynlaiseen tilanteeseen. Tuo tilanne on taas elimellinen osa sitä tehtävää, jossa eroitukset kaikki olemme mukana. Kaikkihan olemme tässä, kukin tehtävässämme, panemassa panostamme siihen, että hoitoomme uskotut sairaut ihmiset paranisivat, s.o. että he löytäisivät tien hedelmälliseen kamppailuun vaivansa kanssa, että he siinä, yhdessä meidän kanssamme kamppaillessaan kasvaisivat ja kypsynivät sekä löytäisivät onnellisempina ja täydempinä ihmisinä paikkansa yhteisessä ruumiissamme. Samalla taistelumme koskee sitä, että me löytäisimme paikkamme heihin nähden ja että se elämä, mikä vielä on haudattuna, vääntyneenä ja elämättömänä välillä – pääsisi kehkeytymään keskellämme.

Kun viime vuosina on ruvettu puhumaan siitä uudesta suunnasta, jonka kannattajat hoitavat mielisairaitakin psykoterapeuttisesti, pelkään, että tämä puhe johtaa helposti meidät harhaan. Se tekee nimittäin tästä tilanteesta, jossa kaikki yhdessä olemme, erään ryhmäkunnan suunnan ja erikoisasian. Eikö ole pikemminkin niin, että eri puolilla maailmaa nyt vähitellen ollaan heräämässä, tapahtuipa se sitten tuon tai tämän nimikkeen alla; heräämässä siihen, että mielisairaus ei olekaan mitään sellaista, joka eroittaisi tietyt ihmiset lopullisesti toisista

– ettei se olekaan sellaista jossa emme voisi olla sairaittemme mukana myötäelämässä ja kamppailemassa heidän kanssaan ihmisinä? Tie tähän uuteen heräämiseen tosin on kulkenut oleellisilta osiltaan hyvin määrätynlaiselta ja spesiaalilaiselta näyttävän kehityksen kautta, nimittäin Freud'in psykoanalyysistä käsin. Mutta jos riisumme sen, nimittäin psykoanalyysin, niistä vaatteista, joihin se syntyessään joutui pukeutumaan, tieteellisen, biologis-psykologisen teorian puvusta, näyttäytyy meille sen perusolemukseksi kaiketi tien löytyminen sairaitten ihmisten välille – nimittäin potilaan ja häntä hoitavan välille. Sairauden ja nimenomaisesti hermosairauden tai mielisairauden kohtaaminen oli siihen astisen lääketieteen olemassaolon aikana tapahtunut ensi sijassa niissä merkeissä, että sairaus oli kuin inhimillisesti vieras, 'pois-hoidettava' asia, joka ei koskettanut asianosaisissa muita inhimillisiä puolia kuin potilaassa epäkuntoon joutuneen koneen ja hoitavassa korjausinsinöörin. Freud'in oli sallittu oppia kokemaan sairaansa niin tuoreesti, että hänen potilaittensa sairaus kohtasi hänet laajemmissa inhimillisissä yhteyksissä – yhteyksissä, joissa kaikki muukin inhimillinen elämä ja yhteiselämä tapahtuu. Tosin hän – Freud – pysyi itse vielä aikakautensa lapsena siinä, että hän kirjoitti ja puhui tästä kokemuksestaan 'sielun koneiston' tapahtumina. Mutta se lähde, jolle hän oli löytänyt, oli niin yleisinhimillinen, että sen virtaaminen on vähitellen murtanut padon toisensa jälkeen. Freud itse vielä oli rajoittanut oppinsa ja hoitomenetelmänsä pääasiassa ns. neurooseihin, mutta vähitellen alettiin myös ns. ruumiillista sairastamista kokea ja ymmärtää samalla perustavalla – ja vähitellen on myös mielisairaus joutunut avaamaan ovensa. Mutta samalla on myös käynyt yhä ilmeisemmäksi, että kysymys ei ole vain jonkin hoitomenetelmän, psykoterapian taikka psykoanalyysin löytymisestä entisten – vaikkapa lääke- ja shokkihoitojen rinnalle – ei, vaan koko sairastamisen olemus on alkanut näyttäytyä aivan toisenlaisessa valossa.

[Koneella kirjoitetun esitelmänsä jälkeen Siirala on kirjoittanut käsin seuraavan lisäyksen.]
Jakomielitauti näyttäytyy siis – inhimillises-

ti kohdattuna meitä kaikkia kouraisevaksi ja koskettavaksi hädäksi, jossa uskollisesti kamppailen pääsemme osallisiksi uudesta elämästä keskuudessamme, toivosta ja ilosta.

Viitteet

¹Juhani Hirvas (1933–2004) toimi Nikkilän sairaalan psykologina 1953–1962, yksityisenä psykoanalyytikona ja psykologian apulaisprofessorina Helsingin yliopistossa 1973–1976. Hänen väitöskirjansa *Identity and mental illness: a study on the interaction between*

the mentally ill and their environment (Helsingin yliopisto; *Transactions of the Westermarck Society*, 12, 1966), jossa tutkittiin 60 suomalaisen sairaalapotilaan identiteettiä, oli saanut täyden rahoituksen, moraalisen tuen ja rohkaisun Human Ecology Fundilta (Hirvaksen väitöskirjan esipuhe). Myöhemmin julkaistujen arkistotietojen mukaan Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu CIA rahoitti kyseisen väitöskirjan, joka liittyi kylmän sodan aikaiseen MKUltra-ohjelmaan ja sen mielenhallintaa tutkineisiin projekteihin (Petri Jääskeläinen, ”Näin CIA rahoitti suomalaistutkijoita kylmän sodan aikana – halusi selvittää ihmismielen toimintaa ja ääriilmiöitä”, *Seura*, 12.4.2019/päivitetty 13.8.2019).